

671
A656
V. 11
Birds

543
m

AQUILA.

A MAGYAR ORNITHOLOGIAI KÖZPONT FOLYÓIRATA.

PERIODICAL OF ORNITHOLOGY. * JOURNAL POUR ORNITHOLOGIE.
ZEITSCHRIFT FÜR ORNITHOLOGIE.

SZERK.

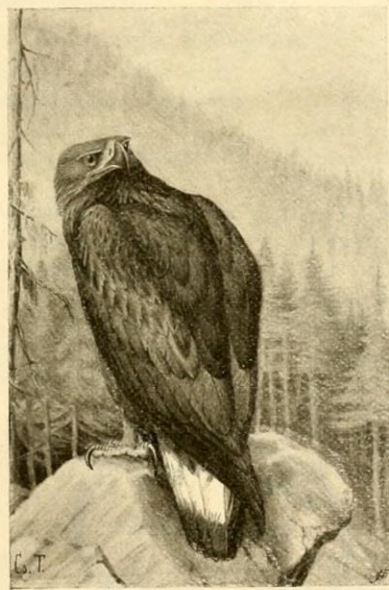
HERMAN OTTÓ.

REDACT.

OTTO HERMAN.

XI. ÉVFOLYAM.

1904.

XI. JAHRGANG.

1904.

CUM CHARTIS GEOGR. 4, TAB. 1. NON COLOR.
ET TABB. 4 COLORATIS.

BUDAPEST.

A MAGYAR ORNITHOLOGIAI KÖZPONT KIADVÁNYA.

1904.

AQUILA

ATASHYIOT TPOPCBIAIOPIIIZO HAYOM E

MEMORIAL OF ORNITHOLOGICAL SOCIETY

MEMORIAL OF ORNITHOLOGICAL SOCIETY

MEMORIAL OF ORNITHOLOGICAL SOCIETY

MEMORIAL OF ORNITHOLOGICAL SOCIETY

TARTALOM. — INHALT.

Aviphaenologia.

HERMAN, O.:	Ajánlás	Widmung 1
PUNGUR, GY.:	A füstí fecske őszi vonulása 1898-ban Magyarországon. (2 térképpel)	Der Herbstzug der Rauchschnalbe in 1898 in Ungarn. (Mit zwei Karten). 1
HEGYFÖKY, K.:	Az idő a füstí fecskének 1898-ik évi tömeges elvonulásakor	Das Wetter zur Zeit des massenhaften Wegzuges der Rauchschnalbe im Jahre 1898. 250

Ornithologia oeconomica.

HERMAN, O.:	A madarak tápláléka. (Jelentés a IV. nemzetközi madártani kongresszusnak Londonban).	Nahrung der Vögel. (Bericht für den IV. Internat. Ornithologischen Congress zu London) 257
CSIKI, E.:	Biztos adatok madaraink táplálkozásáról	Positive Daten über die Nahrung unserer Vögel 270
HAUER, B.:	A vetési varjú életmódja és gazdasági jelentősége kishartai gazdaságomban. (Egy térképpel.) Előszóval ellátta HERMAN O.	Lebensweise und landwirthschaftliche Bedeutung der Saatkrähe auf meinem Landgute bei Kisharta. (Mit 1 Karte.) Mit Vorwort von O. HERMAN 318
SOÓS, L.:	A vetési varjú (<i>Corvus frugilegus</i> L.) hasznos és káros volta a közfelfogás szerint. (1 térképpel és 1 táblázattal) .	Die Nützlichkeit und Schädlichkeit der Saatkrähe (<i>Corvus frugilegus</i> L.) in der allgemeinen Auffassung. (Mit 1 Karte und 1 Tabelle). 328
CSÖRGEY, T.:	Előzetes jelentés a vetési varjúra vonatkozó országos vizsgálatról	Vorläufiger Bericht über die Landesuntersuchung der Saatkrähe 353

Biologia.

HERMAN, O.:	A madár pillantásáról	Vom Blick des Vogels 360
SCHENK, J.:	Kakukmimicry	Kukukmimicry 369

Faunistica.

M. O. K. (U. O. C.):	Nisaetus fasciatus (VIEILL.) a magyar faunában	Nisaetus fasciatus (VIEILL.) in der ungarischen Fauna 367
----------------------	--	---

Kisebb közlések. — Kleinere Mittheilungen.

SCHENK, J.:	A verebek korlátozása Erdélyben a XVII. században	Verminderung der Sperlinge in Erdély im XVII. Jahrhundert 375
Ifj. SZÜTS, AND.:	Megfigyelések a verebek hasznáról és károságáról	Beobachtungen über Nutzen und Schaden der Sperlinge 376
GÉBELL, J.:	A kakukról (<i>Cuculus canorus</i> L.)	Über den Kukuk (<i>Cuculus canorus</i> L.) 377
”	Harkálymimicry	Specht-Mimicry 379
M. O. K. (U. O. C.):	Vonulás és időjárás	Zug und Wetter 379
”	Ampelis garrula (L.)	 381
KOSTKA, L.:	A búbosbanka (<i>Upupa epops</i> L.) helyi károsága	Locale Schädlichkeit des Wiedehopfes (<i>Upupa epops</i> L.) 382

ERTL, G.:	Falco subbuteo L.	382	
MEDECKZY, I.:	Ciconia ciconia	383	
TÖBBEKTŐL: VON MEHREREN:	} Hirundo rustica (L.)	383	
LINDER, K. Dr.:			Lanius collurio L. . . . .
M. O. K. (U. O. C.):	Kongresszus	Congress	383
"	Mutatványlapok, „Madártani töredékek Petényi J. S. irataiból.“ (4 színes táblával)	Musterblätter aus „Petényi's Ornithologischen Fragmenten“ (Mit vier farbigen Tafeln).	385

Personalia	386
----------------------	-----

Intézeti ügyek. — Instituts-Angelegenheiten.

Gyűjtemények:	Sammlungen:	
I. Felállított madarak.	I. Aufgestellte Vögel.	391
Bőrök	Bälge	391
II. Collectio ingluvialium		392
III. Collectio anatomica		392
IV. Collectio nidologica et oologica		392
V. Rovargyűjtemény	V. Insektensammlung	393
Leltári kimutatás	Inventars-Ausweis	393

Könyvtári kimutatás. — Bibliotheks-Ausweis.

A) Szerzőktől beküldött nyomtatványok.	Von Verfassern eingesendete Schriften	394
B) Ajándékok	Geschenke	397
C) Vásárolva	Gekauft	393
D) Csereviszony	Tauschverkehr	398

Index alphabeticus avium	403
Errata	405

AQUILA.

A MAGYAR MADÁRTANI KÖZPONT FOLYÓIRATA.

PERIODICAL OF ORNITHOLOGY.
EDITED BY THE HUNGARIAN CENTRAL-BUREAU
FOR ORNITHOLOGY.

JOURNAL POUR L'ORNITHOLOGIE.
PUBLIÉ PAR LE BUREAU CENTRAL
ORNITHOLOGIQUE HONGROIS.

ZEITSCHRIFT FÜR ORNITHOLOGIE.
ORGAN DER UNGARISCHEN ORNITHOLOGISCHEN
CENTRALE.

Nr. 1—4. sz. 1904. Decz. 20. Budapest, József-körút 65. I. Évfolyam XI. Jahrgang.

Ajánlás.

Az 1900-ban Párisba a nagy világkiállítás idejére összehívott III. nemzetközi madártani congressus alkalmából a Magyar Ornithologiai Központ kiadta a füsti fecske tavaszi felvonulását abban a földolgozásban, a mely az 1898. évi nagy megfigyelés alapján készült. Ezt a maga nemében klasszikus földolgozást GYULAI GAAL GASTON, a M. O. Központ belső és tiszteleti tagja végezte az őt jellemző lelkiismeretességgel és körültekintéssel.

Ez a munka nem volt könnyű, mert úttörő. A feladat ez volt: megállapítandó egy minta a tavaszi fölvonulás tömeges megfigyelésének a földolgozására; állittassanak föl ennek a kritériumai úgy, hogy lehetőleg elfogadható következtetésekhez lehessen jutni.

Ez az elismert értékű munka az „Aquila“ VII. kötetét alkotta.

Alapjában véve azonban ez a munka csak fele volt a tulajdonképeni föladatnak; t. i. arról is volt szó, hogy a füsti fecske 1898. évi tavaszi fölvonulása állittassék szembe az őszi elvonulással is, tehát arról, hogy egy és ugyanazon évnek a vonulási mozgalmáról teljes képet nyerjünk.

Csakis egy év vonulási mozgalmának teljes képe, még pedig szerves kapcsolatban a meteorologiai elemekkel, adhat biztos alapot
Aquila XI.

Widmung.

Gelegentlich des III. internationalen ornithologischen Congresses, welcher zur Zeit der grossen internationalen Weltausstellung vom Jahre 1900 nach Paris einberufen wurde, gab die Ungarische Ornithologische Centrale die Bearbeitung der grossen Beobachtung des Frühlingszuges der Rauchschnalbe vom Jahre 1898 auf dem Gebiete Ungarns heraus. Diese in ihrer Art classische Bearbeitung besorgte das interne Ehrenmitglied der U. O. Centrale GASTON GAAL DE GYULA mit der ihm eigenen Gewissenhaftigkeit und Umsicht.

Diese Arbeit war nicht leicht, weil sie bahnbrechend sein musste. Die Aufgabe war: einen Typus für die Bearbeitung von Massenbeobachtungen des Frühlingszuges zu schaffen, die Kriterien dafür festzustellen, um möglichst zu annehmbaren Conclusionen zu gelangen.

Diese, ihrem Werthe nach anerkannte Arbeit füllte den VII. Band der „Aquila“.

Im Grunde genommen war aber diese Arbeit nur die eine Hälfte der eigentlichen Aufgabe: denn es handelte sich auch darum: dem Frühlingszuge der Rauchschnalbe im Jahre 1898 dem Herbstzug gegenüber zu stellen, mithin ein Totalbild der Zugsbewegung eines und desselben Jahres zu gewinnen.

Nur das Totalbild der Zugsbewegung eines Jahres, und zwar in organischer Verbindung mit den meteorologischen Elemen-

az aviphaenologia terén követendő irányra és a földolgozások módjára nézve.

A füsti fecske 1898. évi tavaszi vonulásának a földolgozásánál követett módszert illetőleg egyszerűen utalok az „Aquila“ VII. kötetére avval a megjegyzéssel, hogy azt GAAL GASTON állapította meg nagyrabecsült meteorologusunkkal, HEGYFOKY KABOS-sal egyetértve.

Most bele kellett menni a füsti fecskének ugyanarra az évre vonatkozó őszi vonulásának a földolgozásába is, meg kellett állapítani ennek a földolgozásnak a módszerét, még pedig úgy, hogy kifejezésre jusson a tavaszi és őszi jelenség között fennálló szerves kapcsolat is.

Tehát itt is meg kellett alkotni a tömeges megfigyelések földolgozásának a típusát, ezúttal a füsti fecske őszi vonulására nézve, és meg kellett állapítani ennek a kritériumait, hogy lehetőleg következtetésekhez lehessen jutni, mert a követendő iránynak az alapját csak a már földolgozott őszi vonulás erősíthette meg.

PUNGUR GYULA tanár, a ki már évek óta van a M. O. Központba beosztva, teljesen a maga jószántából fogott hozzá az 1898. évi tömeges megfigyelés őszi részének a feldolgozásához. Senki se lehetett volna alkalmasabb ennek a nehéz, kitartást és szívós türelmet igénylő munkának az elvégzésére, mint éppen ő; el is végezte emberül.

Kereste a szerves kapcsolatot a tavaszi és őszi vonulás között s azt szerencsésen meg is találta azáltal, hogy állomásonként megállapította és következetesen szembeállította egymással a füsti fecskének Magyarországon, tehát fészkelési területén való tartózkodásának az idejét, illetőleg időtartamát az adott évben. Egész konkrét formában kifejezve: az

ten, kann die feste Basis für die einzuschlagende Richtung und die Art der Bearbeitung auf aviphänologischem Gebiete liefern.

Hinsichtlich der befolgten Methode bei Bearbeitung des Frühlingszuges der Rauchschwalbe vom Jahre 1898 verweise ich hier einfach auf den VII. Band der „Aquila“ mit der Bemerkung, dass dieselbe von GASTON v. GAAL und auch im Einklange mit unserem verehrten Meteorologen JAKOB HEGYFOKY festgestellt wurde.

Es galt nun, den Herbstzug, also den Rückweg der Rauchschwalbe in demselben Jahre zu bearbeiten und für die Bearbeitung die Methode festzustellen, und zwar so, dass die organische Verbindung der Frühjahrs- und Herbsterscheinung sichtbar werden möge.

Es galt also auch hier, den Typus für die Bearbeitung von Massenbeobachtungen, nun aber des Herbstzuges der Rauchschwalbe zu schaffen, die Kriterien hierfür festzustellen und möglichst zu Conclusionen zu gelangen, weil die Basis für die einzuschlagende Richtung erst durch die Beigabe des bearbeiteten Herbstzuges gefestigt werden konnte.

Professor JULIUS PUNGUR, seit Jahren der U. O. C. zugetheilt unternahm es ganz aus freien Stücken die Bearbeitung des herbstillen Theiles der Massenbeobachtung vom Jahre 1898 zu vollführen. Niemand war geeigneter, als er, diese schwierige, Ausdauer und zähe Geduld voraussetzende Arbeit durchzuführen, und er führte sie auch mannhaf durch.

Den organischen Zusammenhang zwischen Frühlings- und Herbstzug suchte und fand er glücklich in der consequent durchgeführten Gegenstellung und Festlegung der Zeitunterschiede, eigentlich Spatien oder auch Zeitgrenzen des Aufenthaltes der Rauchschwalbe auf Ungarns Gebiet, also dem Brutgebiet des Vogels, im gegebenen Jahre.

adott esztendőben a 99 napot kitevő legrövidebb tartózkodási időtartam a hegyvidékre — Kubach, magassága 694—1211 méter — ellenben a leghosszabb, 208 napot kitevő tartózkodási időtartam a nagy alföldre esett — Baja, magassága 99 méter.

Ennek a fontos időköznek határait egyfelől a tavaszi érkezés, másfelől az őszi eltávozás adatai képezik, ezáltal meg van állapítva az összefüggés és meg van adva a lehetőség arra, hogy positiv alapon, tehát a spekulatív elemek kizárásával, további következtetésekbe lehessen bocsátkozni.

Egész világosan és határozottan tűnik itt ki az a megfordított viszony, a melyet a következő módon lehet jellemezni:

Tavaszzsal	{	Minél alacsonyabb fekvés, annál
		<i>korábbi</i> érkezés.
Tavaszzsal	{	Minél magasabb fekvés, annál
		<i>későbbi</i> érkezés.

És fordítva:

Őszszel	{	Minél magasabb fekvés, annál
		<i>korábbi</i> elvonulás.
Őszszel	{	Minél alacsonyabb fekvés, annál
		<i>későbbi</i> elvonulás.

Mindkettő alapján:

Tartózkodási időköz	{	Minél korábbi az érkezés, annál
		<i>hosszabb</i> az időtartam.
Tartózkodási időköz	{	Minél későbbi az érkezés, annál
		<i>rövidebb</i> az időtartam.

Ilyen ez a viszony egész általánosságban.

PUNGUR a fősúlyt a tömegek elvonulására fekteti; tehát nem elégszik meg a közép-számok megállapításával, hanem a fönt kimutatott viszonyon kívül belevonja még az érkezés és távozás közötti aránynak a vizsgálatát is.

A végső akkordot — mint minden helyesen keresztülvitt feldolgozásnál — itt is annak a

In ganz concreter Form ausgedrückt: es fällt im gegebenen Jahre 1898 der kürzeste Aufenthalt von 99 Tagen auf die Gebirgsregion — Kubach, 694—1211 Meter Höhe —; der längste Aufenthalt dagegen 208 Tage auf die grosse Ebene des Alföld — Baja, 99 Meter Höhe.

Für diese so wichtige Zeitbestimmung liefert den einen Grenzpunkt die Frühjahrsbeobachtung, den anderen die Beobachtung des Herbstes, und damit ist der Zusammenhang festgelegt, eine weitere Combination auf positiver Grundlage, also mit Ausschluss speculativer Elemente, ermöglicht.

Ganz präcis und klar tritt hier das gegen theilige Verhältniss auf, welches wie folgt ausgedrückt werden kann:

Frühjahr:	{	Je tiefer der Punkt,
		desto <i>früher</i> die Ankunft.
Frühjahr:	{	Je höher der Punkt,
		desto <i>später</i> die Ankunft.

Und umgekehrt:

Herbst:	{	Je höher der Punkt,
		desto <i>früher</i> der Abzug.
Herbst:	{	Je tiefer der Punkt,
		desto <i>später</i> der Abzug.

Aus Beiden bestimmt:

Zeitgrenze Früh-	{	Je früher die Ankunft,
ling und Herbst:		desto <i>länger</i> d. Aufenthalt.

Zeitgrenze Früh-	{	Je später die Ankunft,
ling und Herbst:		desto <i>kürzer</i> d. Aufenthalt.

So erscheint das Verhältniss ganz im Allgemeinen.

PUNGUR legt das Hauptgewicht auf den Abzug der Massen; er begnügt sich also nicht mit dem Bestimmen der Mittel, sondern er zieht ausser dem oben ausgewiesenen Verhältniss auch noch die Untersuchung der Proportion zwischen Ankunft und Abzug heran.

Den Schlussaccord bildet — wie bei allen correct durchgeführten aviphanologischen Be-

hangsúlyozása alkotja, hogy szükségünk van egy még nagyobb, több évre vonatkozó anyagra, mert csak ily módon lesz meg annak a lehetősége, hogy a nyert eredményeket határozottabban megállapíthassuk.

A nélkül, hogy érinteni akarnám e komoly férfiú szerénységét, mégis ki kell mondanom azt, hogy PUNGUR GYULA évvel az úttörő munkával nagy érdemet szerzett magának az aviphaenologia terén.

Az eddig kifejtetten kívül azonban még más czélja is van ennek az ajánlásnak. Szó kell, hogy essék az aviphaenologia — vagyis a rendes tavaszi és őszi vonulás megfigyeléseinek — jelenéről és jövőjéről.

A ki csak némileg is komolyan foglalkozott évvel a fölötte érdekes tárggyal, annak okvetlenül föl fog tűnni az a körülmény, hogy mily csekély súlyt fektettek és fektetnek most is ennek a problémának nemzetközi voltára. Pedig ezt a problémát, mivel *interzonális*, csakis egymás között felosztott nemzetközi munkával lehet megközelíteni, még pedig csakis pozitív, szigorúan inductiv alapon. Mert annyi bizonyos, hogy egy aránylag kis terület jelenségeinek még a legfinomabb feldolgozása és tisztázása sem vet és nem is vethet igazi világosságot a vonulás általános lefolyására s különösen annak tér és idő szerint való, mozgó továbbhaladására.

Ilyen finomabb, de kisebb területre vonatkozó földolgozásoknak legfontosabb eredményei inkább *telepedésiek*; megadhatják és részben meg is adják az egyes fajok helyi *elterjedésének* legfinomabb módosulásait és viszonyait, a nélkül azonban, hogy — tegyük föl — a palaearktikus zóna madarainak tavaszi vagy őszi vonulásának idő és tér szerinti átalakulására némi derengő, nemhogy teljes fényt vethetnének.

arbitrungen — die Betonung der Nothwendigkeit eines noch grösseren, vieljährigen Materiales; denn erst dieses wird es ermöglichen, die gewonnenen Resultate zu präzisieren und festzulegen.

Ohne der Bescheidenheit des ernstesten Mannes nahe treten zu wollen, muss ausgesprochen werden, dass sich JULIUS PUNGUR durch diese bahnbrechende Arbeit ein grosses Verdienst um die Aviphaenologie erworben hat.

Ausser dem bisher entwickelten, hat aber diese Widmung auch noch einen anderen Zweck. Es handelt sich um einige Worte über Gegenwart und Zukunft der Aviphaenologie, worunter hier die Erscheinungen des regelmässigen Frühlings- und Herbstzuges gemeint sind.

Wer sich mit dieser höchst interessanten Materie auch nur einigermassen ernst beschäftigt hat, dem muss nothwendigerweise der Umstand aufgefallen sein, wie geringes Gewicht auf die internationale Seite dieses Problems gelegt wurde und gelegt wird. Und doch ist diesem Probleme nur durch aufgetheiltes, internationales, weil *interzonales* Zusammenwirken beizukommen, und zwar auf positiver, streng inductiver Grundlage. Denn das steht fest, dass auch die allerfeinste Bearbeitung der Erscheinungen eines verhältnissmässig kleinen Gebietes auf den Verlauf und besonders auf die Progression des Zuges nach Zeit und Raum im Grossen und Allgemeinen kein wirkliches Licht verbreitet und auch nicht verbreiten kann.

Das werthvollste Resultat, welches die feine Beobachtung kleiner Gebiete erreichen kann, ist die Art der Besiedlung, welche sogar die feinsten Lokalverhältnisse der *Verbreitung* der Arten ergeben kann und zum Theil auch ergibt, ohne jedoch auf den *interzonalen* Verlauf, sei es des Frühlings- oder Herbstzuges der Vögel — sagen wir — der paläarktischen Zone ein irgendwie aufklärendes, geschweige entscheidendes Licht zu werfen.

Értem ez alatt a vonulás *interzonális* menetét, irányát és időtartamát.

A föladat ezen elemeinek a megállapítása végtelen nehézségekbe ütközik, már csak azért is, mert a vonuló madár identitása a különböző pontokon vagy egyáltalában nem, vagy csak a legkritikább esetekben állapítható meg. Csak a notorius átvonulóknak pontos, kitartó megfigyelése adhat kisebb területeken is némi fölvilágosítást, ezt is csak akkor, ha sűrű a megfigyelőhálózat és kipróbált erők működnek benne, a mi azonban ismét ideálissá teszi a feladatot.

A madárvonulás eme mozzanatairól igen sok igazat lehetne írni; mindez azonban — mindig szemmel tartva a célt — csak negatív, mivel a különböző vidékek szűkölködnek pozitív adatokban, minek következtében nem lehet összehasonlító módon eljárni, szóval mivel hiányzanak a módszeres földolgozások.

Ennek az ajánlásnak a célja azonban szemügyre venni a már meglevő lehetőségeket és rámutatni azokra a hézagokra, a melyek már most is kitölthetők.

A vonulásnak eddig csak az egyik felét ismerjük, azt is csak Európának kevés, műveltségben előrehaladottabb részében, még azt se a rendszeres feldolgozások nyomán, hanem inkább spekulatív úton. Ki kell mondaní, hogy az a tendencia: kevés adat alapján valószínűségi következtetéseket levonni, még manapság is uralkodó. A dolognak a könnyebb végét szokták megfogni és kerülik a lényegét, mert ez nehéz, módszeres munkát jelent.

Ebből az következik, hogy nem annyira az eddig elért következtetéseknek van értékük, hanem értékes az a nagy vonulási adathalmaz, a mely még módszeres földolgozásra vár, hogy tényleg gyarapíthassa ismereteinket.

Ich meine hier den *interzonalen* Zugflug, seine Richtung und seine Dauer.

Das Feststellen dieser Elemente des Problems stösst auf unendliche Schwierigkeiten, schon deshalb, weil die Identität des ziehenden Vogels auf verschiedenen Punkten nicht, oder nur im seltensten Falle ausgesprochen werden kann. Nur die genaue, beharrliche Beobachtung der notorischen Durchzügler kann auch auf kleineren Gebieten einiges Licht ergeben, falls das Beobachtungs-Netz dicht und durch erprobte Kräfte besetzt ist, was aber die Aufgabe zu einer idealen macht.

Es lässt sich über solche Momente des Zuges der Vögel sehr viel Wahres schreiben; es ist aber, das Ziel im Auge, nur negativ, und zwar infolge Mangels an positiven Daten aus verschiedenen Gebieten, also infolge der Unmöglichkeit vergleichend zu verfahren, mithin infolge des Mangels von methodischen Bearbeitungen.

Der Zweck dieser Widmung ist aber, die schon vorhandene Möglichkeit ins Auge zu fassen und auf die wichtigsten Lücken hinzuweisen, auf jene, welche schon jetzt ausgefüllt werden können.

Wir kennen erst die eine Hälfte der Zugerscheinung und auch diese nur für wenige, in der Cultur fortgeschrittene Gebiete Europas; überdies nicht auf Grund von methodischen Bearbeitungen, sondern mehr speculativ. Es muss ausgesprochen werden, dass die Tendenz: aus wenigen Daten Vermuthungs-Schlüsse zu ziehen, auch heute noch vorherrscht. Man fasst die Sache am leichteren Ende an und meidet es, auf den Kern loszugehen, weil das Letztere schwere, methodische Arbeit bedeutet.

Hieraus folgt, dass der Werth weniger in den vorhandenen Schlussfolgerungen, als vielmehr in der grossen Masse des aufgespeicherten Datenmaterials besteht, welches der methodischen Bearbeitung harrt, um zur Kenntniss wirklich beizutragen.

Bizonyos vidékekre nézve már teljesen indokolatlan az a folytonosan visszatérő panasz, hogy nincsenek megfigyelők; mert igazában van belőlük elég, s a mellett van még töménytelen számú történeti adat: nincsenek azonban igazán módszeresen eljáró feldolgozók!

Ebből az következik, hogy első sorban is a már tényleg létező anyag feldolgozására kell a súlyt fektetni.

A feldolgozások alapján megállapított módszer lesz aztán mértékadó a téli tartózkodási hely megállapításánál is, — *mikor?* mihelyt a lehetőség, a jobb belátás és a tudományos komolyság bele fogja vonhatni a tropikus zónának vonulási jelenségeit is.

Az *interzonális* kérdést, illetőleg egy nemzetközi szervezetről van szó, a melyet már egyszer tényleg meg is kíséreltek, a nélkül azonban, hogy eredménye lett volna.

Gyakran olyan látszatja van a dolognak, mintha nem fektetnének nagyobb súlyt a vonulási probléma megoldására, mintha túlságosan kevésre becsülnék, sőt mintha amolyan játékszerű dolognak néznék.

Nos!

A madárvonulási probléma magában véve éppen oly fontos, mint a tudománynak akár-melyik más nagyratartott problémája. A jelenségnek viszonya mindahhoz, a mit a szó helyes értelmében biologia alatt értünk; a geológiai korszakokhoz való viszonya; a meteorológiai jelenségekkel való kapcsolata, ezek és más vonatkozások a madárvonulás tanulmánya számára oly széles szemhatárt nyitnak, a mely megérdemli azt, hogy komolyabban és méltóbban foglalkozzunk vele, mint eddig.

Nem szabad figyelmen kívül hagynunk azt se, hogy a vonulás igen számos fajnak egyedüli, egészen specialis sajátossága, hogy egyik zónából a másikba visz, és lefolyását nem

Für manches Gebiet ist also die stets wiederkehrende Klage: es gäbe zu wenig Beobachter, ziemlich hinfällig; denn in Wahrheit gibt es deren genug, dazu eine Unzahl von historischen Daten: es mangelt aber an wirklichen, methodisch verfahrenen Bearbeitern!

Hieraus folgt, dass in erster Reihe auf die Bearbeitung des vorhandenen Materiales Gewicht gelegt werden muss.

Die durch die Bearbeitung festgestellte Methode wird dann auch für die Bestimmungen der Winterungsgebiete massgebend sein; — *wann?* sobald die Möglichkeit, bessere Einsicht und wissenschaftlicher Ernst auch die Zugserscheinungen der tropischen Zonen herbeiziehen wird.

Was die *interzonale* Frage anbelangt, so handelt es sich um eine internationale Organisation, welche ja auch schon angestrebt wurde, ohne aber Früchte getragen zu haben.

Es hat oft den Anschein, als läge man der Lösung des Zugsproblems kein Gewicht bei, als betrachte man die Sache für zu gering, sogar als eine Art von Spielerei.

Und doch!

Das Problem des Vogelzuges ist als Problem ebenso wichtig, wie jedes andere hochbewerthete Problem der Wissenschaft. Die Beziehungen der Erscheinung zum ganzen Complexe dessen, was wir Biologie in des Wortes richtiger Bedeutung nennen; die Beziehungen der Gezeiten der geologischen Wandlungen; zum Gange der meteorologischen Erscheinungen, diese und noch andere Beziehungen geben und öffnen dem Studium des Zuges der Vögel einen weiten Horizont, der es verdient, dass wir uns damit ernster und würdiger, als bis jetzt beschäftigen.

Wir dürfen es nicht ausser Acht lassen, dass der Zug der Vögel die einzige, ganz specielle Eigenschaft einer grossen Zahl von Arten ist, dass er aus einer Zone in eine

lehet a helyi viszonyok vagy még egy tete-
mesebb közbeeső terület korlátolt szempontjá-
ból vizsgálni, hanem *interzonális* egészében és
összeségében kell azt szemügyre vennünk,
hogy a tudományhoz méltó eredményre jus-
sunk; hogy tehát egységes, a zónákra érvé-
nyes módszerrel kell eljárni; s hogy tehát
végül a jelenségnek egész specialis voltára
való tekintettel a szervezésnek nemzetközinek
kell lenni.

Be kell látni azt, hogy a madárnak termé-
szetrajzi vizsgálata magában véve nem lehet
fontosabb, mint más élőlényeké: a vonulás
jelensége azonban olyan sajátosság, a mely
feltétlenül megköveteli a külön vizsgálatot és
tanulmányt, mert a madárnak speciális tulaj-
dona.

A M. O. K. mindig figyelembe vette az itt
érintett alapelveket. Azt, a mit Magyarorszá-
nak korlátolt, de sokszerű és tanulságos ala-
kulással bíró területe nyújtott, azt érvényesi-
tettük a módszer kiépítésében és rajta voltunk,
hogy azt tíz évi működésünk folyamán meg-
rögzítsük.

PUNGUR GYULÁ-nak az 1898. évi őszi tömeges
megfigyelése alapján végzett földolgozása, a
mely ebben a kötetben van letéve, képezi
utolsó fővét annak a módszernek a kiépítésé-
ben, a mely szerint a megfigyelést és a föl-
dolgozást végezni kell.

Háládatlansággal kellene önmagunkat vádol-
nunk, ha nem emlékeznénk meg tiszteleti
tagunkról, HEGYFOKY KÁBOS-ról, ki a M. O. K.
megalapítása óta teljes odaadással végzi a
meteorologus nehéz tisztét és oly hathatósan
hozzájárul a feldolgozások eredményének érté-
kéhez, eltagadhatatlan bizonytságot téve arról,
hogy a két szak szervesen összefügg.

Ezt a módszert egy nagy nemzetközi szer-

andere führt, dass also sein Verlauf nicht
vom beschränkten Standpunkte der Lokali-
tät oder eines noch so bedeutenden, zwi-
schenliegenden Gebietes, sondern in seiner
interzonalen Totalität betrachtet werden muss,
um zu einem, der Wissenschaft würdigen
Resultate zu führen; dass also hier nach
einer einheitlichen, für die Zonen giltigen
Methode verfahren werden muss; dass schliess-
lich die Organisation eben auf das ganz
specielle Wesen der Erscheinung eine inter-
nationale sein muss.

Man muss ja einsehen, dass die natur-
historische Betrachtung des Vogels an sich
nicht wichtiger sein kann, als die Betrach-
tung, das Studium anderer Lebewesen: die
Erscheinung des Zuges jedoch ist eine
specielle Eigenschaft des Vogels, welche
eine besondere Betrachtung, ein besonderes
Studium unbedingt fordert.

Wir von der Ungarischen Ornithologischen
Centrale hielten die hier berührten Grund-
sätze stets vor Augen. Was unser beschränk-
tes, aber vielfach und lehrreich gegliedertes
Gebiet, Ungarn, ermöglichte, haben wir für
den Ausbau der Methode verwerthet und
durch zehnjährige Thätigkeit zu erhärten
getrachtet.

JULIUS PUNGUR's Bearbeitung des Herbst-
zuges auf Grund der Massenbeobachtung
vom Jahre 1898, welche in diesem Bande
niedergelegt ist, bildet den letzten Stein zum
Ausbau der Methode, nach welcher beob-
achtet und bearbeitet werden soll.

Wir müssten uns selbst der Undankbar-
keit zeihen, wollten wir unseres Ehrenmit-
gliedes JAKOB HEGYFOKY vergessen, der von
der Gründung der U. O. C. an das schwie-
rige Amt des Meteorologen mit ganzer Hin-
gebung versieht und so bedeutend den Werth
unserer Bearbeitungen hebt, dadurch mit der
That demonstrierend, dass beide Disciplinen
organisch zusammenhängen.

Diese Methode kann durch eine grosse,

vezet részleteiben esetleg módosíthatja, alapelvei azonban meg fognak maradni.

A Magyar Ornithologiai Központ ezt a munkát és a bevezetését a IV. nemzetközi madártani congressusnak ajánlja, különösen pedig az angol ornithologusok nagytekintetű egyesületének.

Az európai continens egyetlen országában sincs oly hatalmas ornithologiai szövetség, mint Angliában; egyetlenegy országnak se áll rendelkezésére annyi eszköz zónákat felölelő problémák megoldására, mint Angliának; és egyetlenegy országnak sincs oly kincse avifaenologiai megfigyelésekben, a mely az angollal vetekedhetne és a módszeres földolgozásra érdemesebb volna, mint éppen Angolországé.

Írtam Lillafüreden, 1904 július havában.

HERMAN OTTÓ.

internationale Organisation in ihren Details modificirt werden, ihre Grundsätze aber werden aufrecht bleiben.

Die Ungarische Ornithologische Centrale widmet diese Schrift und ihre Einleitung dem IV. internationalen ornithologischen Congresse, insbesondere aber der hochansehnlichen Vereinigung der Ornithologen Englands zur Beachtung.

Kein Land des europäischen Continents besitzt eine gewaltigere Organisation der Ornithologen, als England; kein Land verfügt über Mittel, welche sich mit den englischen messen können, wenn es sich um Lösung von Problemen handelt, welche über Zonen reichen; und kein Land besitzt einen gleichen Schatz von avifaenologischen Beobachtungen, welcher mit jenem Englands wetteifern könnte und einer methodischen Bearbeitung mehr werth wäre, als eben jener Englands.

Geschrieben in Lillafüred, im Juli 1904.

OTTO HERMAN.